

Загурський В.І.

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ РЕПЕРТУАРНОЇ ПОЛІТИКИ КРИМСЬКОГО УКРАЇНСЬКОГО МУЗИЧНОГО ТЕАТРУ

Традиції українського театрального мистецтва в Криму давні й багаті, Плідно розвивались вони зокрема в другій половині XIX - на початку XX століть, коли в багатьох кримських містах успішно гастролювали трупи корифеїв українського театру, зокрема Марка Кропивницького, Івана Карпенка-Карого, про що детально йдеться в дослідженнях Петра Киричка та Максима Киричка [1]. Пізніше утворюється українська театральна трупа в Ялті. Новий імпульс розвитку українського сценічного мистецтва на півострові дало створення національного театру в Сімферополі. 16 червня 1955 року виставою "Сильні духом" за п'єсою Дмитра Медведєва розпочав у Сімферополі свою діяльність Кримський обласний український пересувний драматичний театр, який нині має назву - Кримський український музичний театр. Ґрунтовних театрознавчих праць, які б розкривали й осмислювали історію сценічного колективу, на жаль, немає. Деякі питання становлення й розвитку Кримського українського театру порушуються в публікаціях М. Новикової [2], В. Корольова [3]. Але про репертуарну політику в цих публікаціях майже не йдеться.

Прем'єрні вистави, з якими зустрілися глядачі на початку сезону 2005–2006 років, – це нова театральна версія славетної комедії одного з перших класиків нової української літератури Григорія Квітки-Основ'яненка "Шельменко-денщик", одна з найпопулярніших оперет визначного угорського композитора, блискучого представника "нової віденської оперети" Ференца Легара "Весела вдова", новий сценічний варіант казки великого німецького письменника-романтака Ернста Теодора Амадея Гофмана "Лускунчик".

П'єсу "Шельменко-денщик" Г. Квітка-Основ'яненко написав у 1838 році. Відтоді вона практично не сходить зі сцен українських і не лише українських театрів, в Кримському українському це одна з найрепертуарніших п'єс протягом багатьох років. Уже 5 вересня 1955 року головний режисер театру В. Яншин та головний художник Л. Георгієв затвердили розподіл ролей: Шельменко – Г. Радецький, Шпак – П. Тахтаєв, Сворцов – В. Борщевський, Прісенька – Л. Яровенко. Згодом, 22 вересня були додатково призначені виконавці Шельменко – Гр. Махров, Прісенька – Н. Сороката. Прем'єра, очевидно, відбулася наприкінці жовтня, бо вже 5 листопада серед призначених виїзних вистав у "Єпаторійському кушці" значиться "Шельменко-денщик". Згодом відбулася прем'єра в грудні 1961 року (постановник С. Бойко, режисер К. Мізик, художник О. Костянтинов, Шельменко – В. Дідусенко). Було також поставлено Квітчину комедію в Сімферополі на початку сезону 1984–1985 років.

В чому ж секрет нев'янучої популярності п'єси? Звичайно, насамперед в постаті провідного персонажа. Тут у центрі начебто простакуватий, але насправді неймовірно кмітливий та вигадливий простий солдат Шельменко, що виявляється хитрішим від бундючних панів. У цій комедії доволі нестандартна й напружена інтрига – поміщик Шпак категорично відмовляється видати заміж свою юну доньку Прісеньку за Шельменкового офіцера Сворцова, а врешті мимоволі благословляє молодих. Ця інтрига, якою керує виключно Шельменко, ніби існує в п'єсі переважно для того, аби розкрити небуденний характер провідного персонажа. Постаць Шельменка створювалася з орієнтацією на українські театральні традиції, явлені зокрема в барокових інтермедіях, у вертепній драмі, але на ній позначилися також риси лукавого слуги з комедій Гольдони ("Слуга двох панів"), Мольєра ("Витівки Скапена") та ін.

Відразу ж після, перших зустрічей глядачів з новою постановкою "Шельменка-денщика" відбулася наступна прем'єра – здійснена народним артистом України Сергієм Сміяном постановка "Веселої вдови" Ф. Легара, одного із шедеврів світового мистецтва оперети.

...Довкола чарівної вдови Ганни Главарі, якій покійний чоловік лишив у спадок двадцять мільйонів, безнастанним роєм кружляють претенденти на її руку. Наділена не лише вабливою вродою, а й проникливим розумом, Ганна знаходить дотепний спосіб позбутися надокучливих залицяльників і вийти заміж за того, хто щиро любить її саму, а не її мільйони. Дотепність і ліризм грайливо втілюються у вишуканій мелодійній музиці, в невимушених діалогах, спрямованих на утвердження простої мудрої істини – кохання вище за будь-які скарби. У ролі Ганни Главарі – народна артистка України Валентина Бойко, у ролі її обранця, графа Данила – заслужений артист України Валерій Карпов.

Пізніше, напередодні Нового року відбулася ще одна прем'єра – "Лускунчик", призначена насамперед для юних глядачів, хоч не залишила вона байдужими і дорослих. Дійсність і фантазія, сон і реальність не можуть існувати одне без одного, у творчій гармонії вони розвіюють сіру буденність, допомагають долати сили зла, втіленням яких постає Мишачий Король. Вигадливі романтичні казки Гофмана завжди мають глибокий філософський підтекст. У театральному світі "Лускунчик" відомий завдяки незрівнянному балету П. І. Чайковського. Тим більшу повагу викликає творча сміливість сучасного молодого композитора Олександра Вартанова, котрий спільно з авторами п'єси Тетяною Ільїною та Майклом Морером створив нову, драматизовану версію казки. Оригінальна, позначена сучасними ритмами музика знову вводить нас у світ чарівної різдвяної історії, в якій набувають особливі одухотвореності люди і оживають ляльки.

Три перші прем'єри театру в сезоні 2005–2006 років репрезентують суттєві напрямки його репертуарної політики. Чільне місце в афіші творчого колективу завжди займає українська літературна класика й сучасна драматургія. Творчість Г. Квітки-Основ'яненка представлена також однією з минулих прем'єр – водевілем «Турецька голуба шаль». Це музична версія творів видатного письменника, здійснена сучасним українським композитором Віталієм Філіпенком. Щиро прихильність глядачів, визнання громадськості і преси здобули вистави за творами ще одного класика нової української літератури – Івана Котляревського ("Енеїда" й "Наталка Полтавка"). Особливий успіх випав на долю "Енеїди", вирішеної в жанрі рок-опери (композитор С. Бедусенко). Ця вистава отримала велику кількість нагород на престижних фестивалях, її творці удостоєні Премії Автономної Республіки Крим. В репертуарі також славетна опера Семена Гулака-Артемівського "Запорожець за Дунаєм", комедія Ммихайла Старицького "За двома зайцями", сценічні версії повістей Миколи Гоголя "Сорочинський ярмарок" і "Майська ніч", а також ще одна знаменита гоголівська річ –

анекдотично дотепна, а разом з тим психологічно витончена, пройнята неповторною елегійною настроєвістю комедія "Одруження".

Лінію сценічного осягнення національної класики продовжать наступні прем'єри, які передбачається здійснити. 150-річчю з дня народження Івана Франка буде присвячена постановка його найпопулярнішої п'єси – "Украденого щастя". Це один з перших в українській драматургії зразків "нової драми", де переважає не зовнішня інтрига (хоч вона у творах І. Франка завжди напружена й виразна), а складні внутрішні колізії душевних переживань персонажів, або, як висловився відомий поет і театрознавець Микола Микола Вороний, "криваві побоїща в душі людини" [4]. Традиційний любовний трикутник (Микола Задорожний – Анна – Михайло Гурман) стає у Франка цілком нетрадиційним, ніхто з його учасників не винен в безвихідній ситуації, а разом з тим кожен відзначений печаттю трагічної вини. Огорнута привабливим карпатським колоритом соціально-побутова ситуація стає підґрунтям осягнення одвічних таємниць буття.

Якщо Іван Франко стоїть біля джерел української нової драми кінця XIX – початку XX століть, то Володимир Винниченко поруч з Лесею Українкою та Олександром Олесем належить до її найчільніших представників. Разом з тим В. Винниченка можна назвати зачинателем українського літературного авангардизму, художнього напрямку, який несподівано поєднує, зударяє найрозмаїтіші аспекти образності. Відтак В. Винниченко стає творцем такого своєрідного жанру як інтелектуальна мелодрама, який приніс йому як драматургу не лише всеукраїнську, а й світову славу. Його п'єси йшли з незмінним успіхом не лише в Україні, а й у багатьох театрах Росії, а також Польщі, Німеччини, Франції, Італії... Між тим у радянський час творчість цього автора було викреслено із суспільної свідомості, він вважався ворогом народу, буржуазним націоналістом, модерністом, декадентом (усе то були в ту добу страхітливі ярлики). Одна з найпопулярніших та найрепертуарніших п'єс драматурга – "Брехня". Разом з тим це чи не найтаємничіша п'єса автора. Ця таємничість є насамперед її прикметною стильовою рисою, яка прилучає нас до відчуття одвічних загадок буття. Символіка жертви, проймаючи образний лад, надає особливості (цілком віддаленої від публіцистичної однозначності) переконливості художньому осягненню суспільних проблем, коло яких означається опозицією понять правди–брехні. В основі драматургічної структури твору лежить виразна мелодраматична інтрига з характерними мотивами жагучої любові, зради, підступної помсти, смерті, з колізіями таємної змови, викрадених листів, чудесного винаходу... Але в лоні пройнятої витонченим психологічним нюансуванням натуралістично виразної житейської достовірності, яка набуває обрисів незглибимої символіки, цей мелодраматизм підноситься до модерного мистецького інтелектуалізму. Тож не випадково театр планує звернутися саме до цієї п'єси В. Винниченка.

Поруч з класиком в репертуарній афіші театру гідніч представлена сучасна українська драматургія. Тут хочеться назвати перш за все дві прем'єри минулого сезону. Це дотепна комедія Ярослава Стельмаха "Кохання в стилі бароко" (п'єса має ще й іншу назву – "Коханий нелюб або Приборкання непокірливого"). Напружена вигадлива інтрига, яка приводить у рух яскравий калейдоскоп непорозумінь, перевдягань, упізнавань, підпорядкована утвердженню нездоланної сили щирого кохання, що його не здатні затьмарити щонайхимерніші перешкоди. Постановку вистави здійснив Борис Мартинов, у головних ролях – Наталя Красовська та Юрій Грищенко. Наприкінці минулого сезону Б. Мартинов поставив ще одну п'єсу сучасного українського автора комедію – Анатолія Крима "Нелегалка" (тут провідні ролі виконують Ольга Котляренко, Геннадій Легута, Олексій Бекас, Володимир Тюленев, Валерій Лук'янов). Це п'єса-портрет, портрет неординарної жінки з тяжкою долею, жінки, якій доводиться долати силу-силенну негарздів, що судилися представниці пострадянських теренів рубежа віків, зосібна України. Вона дуже близька до зневіри й розпачу, але знаходить у собі сили не зламатись і всупереч найнестерпнішим обставинам сподіватись на їх подолання. Тендітна, внутрішньо красива й зовні вродлива, прибита горем, але не покірпа йому – такою постає перед нами героїня. Її постать сприяє піднесенню образності твору до певної символіки, може, навіть патетичності. Але вельми цінно, що ця символіка й патетика зовсім непретензійна, не лобова, може тільки вгадуватись у дещо сентиментальній, поійнятій легким гумором житейській історії, яку сценічно виразно й проникливо подає театр.

Передбачається втілити ще одну п'єсу А. Крима – "Євангеліє від Івана". Це знову ж таки комедія, яка проте художньо осягає вельми серйозні речі. І бібліна назва, й ім'я головного персонажа виразно декларують певну символіку, яка художньо окреслюється в постаті сучасного селянина, покликаного плекати землю, господарювати на землі, годувати народ всупереч ворохобним умовам нашого сьогодення, які призводять до розорення села, до занепаду основи основ – плідної праці хлібороба.

Важливе місце в репертуарній афіші театру посідає зарубіжна драматургія. З успіхом ідуть на кримській сцені сучасна версія комедії давньогрецького драматурга Арістофана "Лісістрата", мюзикл-опера композитора В. Льїна за романом Віктора Гюго "Собор Паризької Богоматері", дотепна комедія сучасного французького автора Іва Жаміака "Ілюзія кохання", нестандартне втілення роману Патріка Зюскінда "Прафюмер (Історія одного убивці)", вирішеного в жанрі психологічного детективу... Одна з останніх прем'єр – постановка вельми самобутньої і єдиної в доробку автора п'єси "Любовна відповідь чоловікові в кріслі", яка належить перу одного з найвідоміших прозаїків другої половини XX ст., представника течії "магічного реалізму" в латиноамериканській літературі Габрієля Гарсія Маркеса. Це проникливий монолог героїні, яка досягла в житті значного добробуту, видимого родинного благополучня, вчених звань, визнання й пошани, але не зазнала справжньої любові. П'єса торкається болючих актуальних струн нашого життя, в якому примарні цінності часто видаються важливішими за найдорожче і найсуттєвіше.

Передбачається також втілити здійснену драматургом Віталієм Павловичем драматичну версію славетного роману Дж. Оруелла "Скотський хутір". Вишукано використовуючи засоби саркастичної алегорії, повчальної притчі, емоційно насаженої публіцистики, вдаючись до тонких психологічних спостережень (особливо стосовно поведження юрби), автор художньо осягає прояви людської нищості

(“скотства”), оголює механізми, які сприяють її живучості. Сповнений промовистих алюзій, ремінісценцій, аналогій, вражаюче яскравий за формою, проинятий дійовою динамікою, роман Дж. Оруелла так і проситься на сцену.

Одна з найсуттєвіших сфер творчої діяльності сценічного колективу – оперета. Театр протягом десятиліть лишається вірним цьому нев’яучому жанру, який завжди має стале коло прихильників. Прем’єра легарівської "Веселої вдови", думається, не затьмарить інших постановок. Тут хочеться згадати насамперед одну з останніх прем’єр минулого сезону – "Герцогиню з Чикаго" Імре Кальмана, яку тепло сприйняли глядачі й преса. Передбачається втілити ще один кальманівський шедевр – "Фіалку Монмартра". Схвально сприйняли глядачі постановку славетного мюзиклу Ф. Лоу "Моя чарівна леді" за п’єсою Б. Шоу "Пігмаліон".

З особливою увагою й теплотою театр ставиться до своїх юних глядачів, їм адресуються такі вистави як "Котигорошко" А. Шияна, "Поросятко Кнок" М. Ворфоломеева, "Гусеня" Н. Гернет, музичні версії казок "Білосніжка і сім гномів" (композитор Е. Колмановський) "Чарівна лампа Аладдіна" (С. Бедусенко) та інші.

Останнім часом спостерігається помітне зростання інтересу людей до театру. Пересиченим інформацією, втомленим від таких уже невід’ємних атрибутів нашого буття як телебачення, комп’ютер, інтернет, мобільний зв’язок тощо, людям прагнеться духовного затишку, який би дав змогу відсторонитися від суєти суєт, торкнутися вічних цінностей. Вони шукають такого духовного затишку в театрі.

Чільне місце в репертуарній афіші колективу традиційно займає українська класика, до того ж не лише власне драматургічна, а й сучасно інтерпретовані епічні твори, про що свідчить зокрема постановка "Енеїди" І. Котляревського. Це ж стосується і зарубіжної класичної літератури. Одна з найпопулярніших вистав театру – своєрідне втілення роману В. Гюго "Собор Паризької Богоматері". Значна увага приділяється також втіленню творів вітчизняної і світової сучасної драматургії. Органічна в творчій палітрі сценічного колективу лінія – сценічна інтерпретація класичної оперети, а також звернення то таких жанрів як мюзикл, рок-опера. Незмінна увага приділяється оновленню репертуару виставами для юних глядачів.

Джерела та література

1. Киричок П., Киричок М. Крим і українська театральна культура. – Сімферополь, 2005. – 120 с.
2. Новикова М. Крым театральный. – Симферополь: Крымиздат, 1961. – 120 с.
3. Корольов В. Кримський український музичний театр: Гортаючи сторінки історії... – Сімферополь: Таврія, 2005. – 76 с.
4. Вороний М. Твори. – К.: Дніпро, 1989. – 687 с. – С. 320.